

Guillaume de Lorris
Jean de Meun
ROMANUL
TRANDAFIRULUI
I

Ediție bilingvă

Traducere din limba franceză veche și note
de Reghina Dascăl, Valentina Mureșan și Andreea Șerban,
introducere și indice de Reghina Dascăl

POLIROM
2020

Cuprins

Volumul I

<i>Notă introductivă</i> (Reghina Dascăl)	5
<i>Introducere</i> (Reghina Dascăl)	7
<i>Planul romanului.</i>	99
Le Roumanz de la Rose • Romanul trandafirului (1-9984) . . .	101
<i>Note</i>	581

Volumul II

Le Roumanz de la Rose • Romanul trandafirului (9985-21750). . . .	5
<i>Note</i>	569
<i>Bibliografie.</i>	611
<i>Indice de nume proprii</i>	627

— Sire, fi je a Bel Acueil,
2792 ceste promesse en gré recueil,
si vos rent graces et merites
de la bonté que vos me dites,
car mout vos muet de grant franchise;
2796 et quant vos plect, vostre servise
sui pres de prendre volentiers.»
Par ronces et par esglantiers,
dont en la haie avoit assez,
2800 sui maintenant outre passez;
vers le bouton m'en vois errant
qui miaudre odor des autres rent,
et Bel Acueil me convoia.
2804 Si vos di que mout m'agrea
dont je me poi si pres remaindre
que au bouton peüse ateindre.
Bel Acueil m'ot mout bien servi
2808 quant le bouton de si pres vi.
Mes uns vilains, qui grant honte oit,
mout pres d'ilec repost estoit.
Dangiers ot non, si fu closiers
2812 et garde de touz les rousiers.
[a] En un destor fu li cuvers,
d'erbe et de fueilles tot covers,
por ceus espier et sorprendre
2816 qu'il voit au roses la main tendre.
Ne fu mie seus li gaignons,
ançois avoit a compaignons
Male Bouche, la jangleor,
2820 et avec li Honte et Peor.
Li mieuz vaillanz d'aus si fu Honte,
et sachiez que, qui a droit conte
son parenté et son lignage,
2824 el fu fille Resson la sage,
et ses peres ot non Maufez,
qui est si hideus et si lez
c'onques a lui Reson ne jut,
2828 mes dou veoir Honte conçut.
Quant Dex ot Honte fete nestre,
Chasteez, qui dame doit estre
et des roses et des boutons,
2832 ert asailie de glotons

„Domnule”, i-am spus lui Bun-Venit, „accept cu bucurie această promisiune și îți mulțumesc și te cinstesc pentru cuvintele bune, pentru că ele sunt expresia unei mari nobleți a spiritului. Dacă îți va fi pe plac, accept cu drag ajutorul”. Am trecut de îndată prin gardul verde, printre spini și rugi de trandafiri sălbatici, de care gardul era plin și m-am îndreptat spre trandafirul care mirosea mai suav decât toți ceilalți, însoțit fiind de Bun-Venit. Și vă asigur că eram tare mulțumit să pot sta atât de aproape de boboc încât aș fi putut chiar să-l ating. Bun-Venit mi-a făcut o mare favoare ducându-mă atât de aproape de bobocul de trandafir. Dar un netrebnic (fie-i numele făcut de rușine) se pitise în apropiere și numele său era Opreliște și el era paznicul și gardianul trandafirilor. Vicleanul se ascundea într-un loc dosit, acoperit de iarbă și frunze, așa încât să-i poată spiona și prinde pe cei pe care îi vedea întinzând mâinile spre trandafiri. Și nemernicul nu era singur, ci o avea alături pe Limbă Ascuțită, clevetitoarea, împreună cu Rușine și Teamă. Cea mai îndrăzneată dintre ei era Rușine, pentru că știți că ea, ca să-i dezvăluim exact descendența, era fiica înțelepte Rațiune, iar numele tatălui ei era Demon, un bărbat atât de hidos și urât încât Rațiune nu s-a culcat nicicând cu el, ci a conceput-o pe Rușine doar văzându-l. Când Dumnezeu a adus-o pe Rușine aproape de sorocul nașterii sale, Castitate, care ar trebui să fie stăpâna trandafirilor și bobocilor de trandafiri, era atât de asaltată de nemernici libidinoși că avea nevoie de ajutor, iar Venus o ataca zi și noapte și adesea îi fura trandafirii și bobocii laolaltă. Atunci Castitate, încolțită de Venus, a rugat-o pe Rațiune să îi dea ei fata și, pentru că era lipsită de apărare, Rațiune, dorind să îi împlinească rugămintea, i-a dat-o pe Rușine, care e modestă și cinstită, ca răspuns la rugămintea ei. Apoi Gelozie, pentru a păzi și mai bine trandafirii, a chemat-o pe Teamă, care dorea cu ardoare să îi asculte

2791

si qu'ele avoit mestier d'aïe;
 et Venus l'avoit envaïe,
 qui nuit et jor sovent li emble
 2836 boutons et roses tot ensemble.
 Lors requist a Reson sa fille
 Chasteez que Venus essille;
 por ce que desconseillie ere,
 2840 vost Resson fere sa priere
 et li presta a sa resqueste
 Honte, qui est simple et honeste;
 [b] et por les rousiers mieuz garnir
 2844 i fist Jalousie venir
 Peor, qui bee durement
 a fere son comandement.
 Or sont au roses garder .III.,
 2848 qui ainz se leroient bien batre
 que nus bouton ne rouse emport.
 Or fuse arivez a bon port
 se par aus ne fusse agaitiez,
 2852 car li frans, li bien afaitiez
 Bel Acueil se poine de faire
 quen qu'il sot qui me doie plaire.
 Sovent me semont d'aprochier
 2856 vers le bouton et d'atouchier
 au rousier qui estoit chargié.
 De tot ce me done congié
 por ce qu'il cuide que jou veille,
 2860 si a culli une vert fueille
 vers le bouton qu'i m'a donee,
 por ce que pres ot esté nee.
 De la fueille me fis mout cointes,
 2864 et quant je me senti acointes
 de Bel Acueil et si privez,
 je cuidai bien estre arivez.
 Lors ai pris cuer et hardement
 2868 de dire Bel Acueil coment
 Amors m'avoit pris et navré:
 «Sire, fi je, ja mes n'avré
 joie, se n'est par une chose,
 2872 que j'ai dedenz le cuer enclouse
 [25 a] une mout pesant maladie,
 mes ne sai coment je la die,

poruncile. Astfel sunt patru cei care păzesc trandafirii, și ei toți patru sunt gata mai degrabă să sufere o bătaie zdravănă decât să permită cuiva să culeagă vreun boboc sau vreun trandafir. Aș fi ajuns în locul mult râvnit dacă ei nu m-ar fi surprins, pentru că Bun-Venit, care era nobil și gentil, se străduia să îmi împlinească toate voile. De mai multe ori mă îndemna să mă apropii de boboc și să ating frunzișul din care se înălța. Mi-a dat frâu liber să fac asta gândindu-se că asta îmi doresc și a cules o frunză verde de lângă boboc și mi-a dat-o, fiindcă crescuse aproape de el.

Eram tare mândru de acea frunză și, simțindu-mă atât de apropiat de Bun-Venit, eram încredințat că sosise clipa cea mult așteptată. Atunci, luându-mi inima în dinți, am început să-i povestesc lui Bun-Venit despre cum Zeul Iubirii m-a prins și m-a rănit. „Domnule”, i-am spus, „doar un singur lucru poate să-mi aducă vreodată bucurie, pentru că adânc în inima mea e o boală foarte grea, dar nu știu cum să-ți spun despre ea, de teamă de a nu te supăra. Mai degrabă aș vrea să fiu tăiat în bucăți de cuțite de oțel decât să te știu mâniat din pricina mea”.

car je vos crien trop corocier;
 2876 mieuz voudroie a coutiaus d'acier
 piece a piece estre depeciez
 que vos en fussiez corociez.
 — Dites, fet il, vostre voloir,
 2880 que ja ne m'en feroiz doloir
 de chose que vos veilliez dire.»
 Lors li ai dit: «Sachiez, biau sire,
 qu'Amors durement me tormente.
 2884 Ne cuidez pas que je vos mente:
 il m'a ou cors .V. plaies fetes,
 ja les dolors n'en seront tretes,
 se le bouton ne me bailliez,
 2888 qui est des autres mieuz tailliez:
 ce est ma mort, ce est ma vie,
 de nule rien n'ai plus envie.»
 Lors s'est Bel Acueil esfrees,
 2892 et me dist: «Frere, vous beez
 a ce qui ne puet avenir.
 Coment! me volez vos honir?
 Vos m'avriez bien asoté,
 2896 se le bouton aviez osté
 de son rosier; n'est pas droiture
 que l'en l'oste de sa nature.
 Vilains estes du demender!
 2900 Lessiez le croistre et amender,
 nou voudroie avoir deserté
 dou rosier qui l'a aporté
 [b] por nul home vivant, tant l'ains.»
 2904 Atant saut Dangiers li vilains
 de la ou il s'estoit muciez.
 Granz fu et noirs et hericiez,
 s'ot les ieuz roges come feus,
 2908 le nés froncié, le vis hideus,
 et s'escrie com forcenez:
 «Bel Acueil, por quoi amenez
 entor ces rosiers ce vassaut?
 2912 Vos fetes mal, se Dex me saut,
 qu'il bee a vostre nuisement.
 Dahez ait, fors vos seulement,
 qui en cest vergier l'amena!
 2916 Qui felon sert, itant en a.

„Spune-mi ce dorești”, a spus el, „pentru că nimic din ceea ce dorești să-mi spui nu mi-ar putea pricinui durere”. Atunci i-am spus: „Să știi, bunule domn, că Iubire mă chinuiește amar-nic și să nu-ți închipui că te mint. Mi-a rănit trupul în cinci locuri, iar suferința nu-mi va fi alinată vreodată decât dacă îmi dăruiești bobocul de trandafir, cel mai frumos decât toți ceilalți: e viața și moartea mea și nimic nu îmi doresc mai tare”.

Atunci Bun-Venit s-a speriat și mi-a spus: „Frate, aspiri la ceva ce e cu neputință să se întâmple. Cum adică dorești să mă faci de rușine? Cu adevărat m-ai fi înșelat de ai fi smuls bobocul din frunzișul lui, pentru că nu se cuvine să fie luat din locul lui și nu îți face cinste să ceri așa ceva! Lasă-l să crească și să înflorească, pentru că îl iubesc atât de mult încât nu aș dori, de dragul nimănui, să îl văd îndepărtat din locul de unde a răsărit”.

2891

Pe dată necioplitul de Opreliște a sărit din ascunzătoarea sa. Era mare și negru, cu părul zburlit și ochii roșii ca focul, cu nasul zbârcit și fața hidoasă și prinse a urla ca un nebun: „Bun-Venit, de ce l-ai adus pe acest tânăr printre trandafiri? Faci rău, Dumnezeu să mă păzească, pentru că el vrea să te piardă. Nenorocirea să se abată asupra tuturor celor, cu excepția ta doar, care l-au adus în această grădină! Oricine slujește unui trădător este la fel de rău precum acesta. Îți imaginezi că îi faci vreo favoare, dar el încearcă doar să te rușineze și să te rănească. Fugi de aici, fugi de aici, tinere, pentru că sunt gata să te ucid! Bun-Venit nu te-a cunoscut cum trebuie și s-a străduit să te ajute, în timp ce tu încerci să-l înșeli. Nu mă mai pot